

Deepastambha Charitable Trust, Pune

प्रतिरव

FEB 2025

Skool Sansad 2025 Final Round
09.02.2025

By the team

Team Pratirav is thrilled to bring you an edition largely focusing on Gramarthan with snippets of the upcoming Skool Sansad final round. Inside these pages, you'll find stories of resilience, innovation, and hope.

This project isn't just about the numbers—it's about the people. Each article introduces you to individuals who are turning obstacles into opportunities, harnessing their resourcefulness and determination to improve not only their own lives but also the environment they depend on.

Either of these projects wouldn't have been possible without the dedication of the communities we serve, the tireless efforts of our volunteers, and the support from our peers. Together, we are not just addressing today's challenges but building a better future for generations to come.

We hope these stories ignite a sense of possibility and a call to action in you. Whether you're a student, professional, activist, or supporter, there's something in this initiative for everyone to learn, emulate, and advocate for.

Thank you for taking the time to explore these impactful narratives. Together, we can amplify the voices of these communities and support a vision of sustainability that resonates far beyond the pages of this magazine.

*Warm regards,
Team Pratirav*

Transforming Gram Panchayat

The Gramarthan project, running successfully for 13 years, has significantly advanced through its collaboration with the EarthSight Foundation (ESF), leveraging geospatial technologies for sustainable village development. Insights from an ISRO seminar in October 2023 led to a landmark conference in Pune in November 2023, bringing NGOs together to explore innovative rural development approaches. This was followed by a training camp in Satara in 2024, engaging teachers, students, and government officials. As a result, four villages from Wai Tehsil—Vele, Darewadi, Vaigaon, and Borgaon—were selected to implement science-driven solutions, marking a transformative step toward evidence-based planning and fostering self-sufficiency in the region.

Many of India's villages are constrained by traditional Gram Panchayat planning methods, leading to inefficiencies and unsustainable practices. Despite growing awareness of scientific approaches, challenges such as water conservation, infrastructure development, social forestry, and human-wildlife conflicts persist. To address these, the Deepastambha Charitable Trust (DCT) has partnered with EarthSight Foundation (ESF) to integrate geospatial technologies and community insights into

Ground work meetings held with Village administration

Gram Panchayat Development Plans (GPDPs). Over six months, customized, data-driven GPDPs will be created for these villages.

The collaboration is designed to foster evidence-based, sustainable, and inclusive development, ensuring the efficient use of resources. It is supported by ISRO, NRSC, MRSAC, and other partners, utilizing geospatial tools such as Google Earth Pro, Gram Manchitra, MRSAC Smart Village, and Bhuvan 2.0 for water management, infrastructure planning, and sustainable agriculture.

In discussion with Villagers

On December 18, 2024, representatives from ESF and DCT visited the four villages in Wai Tehsil—Vele, Darewadi, Vaigaon, and Borgaon. The visit aimed to engage local communities in implementing geospatial technology for village planning. The purpose was twofold: first, to address challenges like water scarcity, inadequate infrastructure, and human-wildlife conflict; second, to equip villagers with the tools and knowledge necessary for sustainable development. The selection of these villages highlighted active community

participation and a willingness to adopt scientific methods for long-term planning.

The visit aimed to foster collaboration between experts and villagers to identify challenges and propose scientifically-backed solutions. Through interactive sessions, ESF and DCT teams demonstrated the potential of satellite data in resource management. The focus was on:

- Identifying sites for water conservation structures like check dams and bunds.
- Developing strategies to mitigate human-wildlife conflicts.
- Promoting sustainable agricultural practices, including water-efficient irrigation and crop diversification.
- Exploring eco-tourism and social forestry to enhance livelihoods.

By combining scientific tools with local knowledge, the visit aimed to create actionable, community-driven GPDPs.

The visit sparked data-driven discussions about village development. Villagers shared past challenges, including the failure of water conservation projects due to improper planning. The ESF team presented satellite technology and historical data, offering tailored solutions. In Vele, the focus was on revisiting water conservation efforts. Darewadi's steep slopes required watershed management. Vaigaon, facing severe water shortages, was advised to conduct hydrogeological surveys and adopt efficient irrigation. Bargaon's human-wildlife conflict led to strategies like afforestation and the promotion of drought-resistant crops.

Team Gramarthan in conversation with the locals

The visit's long-term impact lies in empowering communities to use geospatial data for informed decision-making and sustainable practices. The initiative sets a precedent for holistically addressing rural challenges by fostering collaboration.

The partnership between Deepastambha Charitable Trust and EarthSight Foundation showcases how integrating science and community insights can transform rural development. This initiative addresses advanced geospatial technologies in Gram Panchayat planning, and immediate challenges while creating a sustainable, resilient future for villages. As the project scales, it serves as a model for empowering rural India through innovative, inclusive solutions.

-Ranbir Thorat

Deepastambha member and Fellow at MisFit Advisory Council.

#२तासरविवारचेउपक्रम

गेल्या १६ वर्षांपासून दीपस्तंभ संस्था सातत्याने दर शनिवारी किंवा रविवारी विविध सामाजिक उपक्रम राबवत आहे. यामध्ये वेगवेगळे विषय, ठिकाणे, आणि काहीवेळा इतर संस्थांचा किंवा कंपन्यांचा सहभाग असतो. विशेष म्हणजे, या उपक्रमात सभासदांवर भाग घेण्याचा कोणताही दबाव नसताना, २ तास उपक्रम इतक्या दीर्घकाळ यशस्वीरीत्या सुरू आहे. हे ऐकून कोणालाही कौतुक आणि आश्चर्य वाटेल.

या दोन तासांच्या छोट्या-छोट्या उपक्रमांमधूनच काही मोठ्या प्रकल्पांचा उगम झाला आहे. कधी एखाद्या विषयाची व्याप्ती वाढल्यामुळे, तर कधी त्यामधील सामाजिक गरज लक्षात घेऊन उपक्रम प्रकल्पात परिवर्तित झाला आहे. "मोठ्या प्रकल्पांचा पाया हेच २ तासांचे उपक्रम असतात," अशी भावना नेहमी व्यक्त केली जाते, आणि याचे प्रत्यंतर अनेकदा अनुभवायला मिळाले आहे.

असाच एक उपक्रम राबवताना चर्चेत एक प्रश्न उभा राहिला – "सामान्य माणूस उपग्रह तंत्रज्ञानाचा उपयोग कसा करू शकतो? त्यासाठी काय करावे लागेल? आणि यासाठी माहिती कुठे मिळेल?" या प्रश्नांनी उपक्रम समन्वयक आणि प्रकल्प व्यवस्थापकांच्या मनात नवीन कल्पनांचा जन्म झाला. त्याच दरम्यान, एका सभासदाने अर्थसाइट फाउंडेशनची ओळख करून दिली.

Dr Prakash Chauhan, Director, NRSC, ISRO addressing the audience

DCT's first weekend activity with Earthsight Foundation back in September 2023

Glimpses from the activity - "Satellite in your hand"

अर्थसाइट फाउंडेशन हे भौगोलिक व अवकाशाधारित तंत्रज्ञानाचा उपयोग करून शाश्वत विकास, पर्यावरण संरक्षण, आणि आपत्ती व्यवस्थापनासाठी काम करते. दीपस्तंभ आणि अर्थसाइट फाउंडेशनची उद्दिष्टे अगदी जुळणारी असल्यामुळे, दोन्ही संस्थांनी एकत्रितपणे २ तासांचा उपक्रम राबवण्याचा निर्णय घेतला.

प्रोजेक्ट मॅनेजरने नियोजनबद्ध पद्धतीने उपक्रमाची तयारी केली. विषय अनोखा असल्याने उपक्रमाला चांगलाच प्रतिसाद मिळाला. उपग्रह तंत्रज्ञानाचा सामान्य माणसाला होणारा उपयोग, हे प्रत्यक्ष उदाहरणांसह दाखवण्यात आले. शाळा व महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना या क्षेत्रातील नवीन करिअरच्या संधी समजल्या. शाळा व महाविद्यालयीन विद्यार्थ्यांना या क्षेत्रातील नवीन करिअरच्या संधी समजल्या.

उपक्रमाच्या यशामुळे हा विषय जास्तीत जास्त लोकांपर्यंत पोहोचवण्याचा विचार करण्यात आला. त्यातून पुण्यात एका मोठ्या कॉन्फरन्सचे आयोजन करण्यात आले. इस्रो, अर्थसाइट, आणि दीपस्तंभ यांनी

एकत्र काम करत या कॉन्फरन्समध्ये एनजीओ प्रमुख, सीएसआर प्रतिनिधी, सामाजिक कार्यकर्ते, खाजगी

कंपन्यांचे अधिकारी, आणि विद्यार्थी यांना सहभागी करून घेतले.

या कॉन्फरन्समुळे लोकांना उपग्रह तंत्रज्ञानाचे महत्त्व समजले. याशिवाय, इस्रो आणि दीपस्तंभ एकाच बॅनरखाली काम करताना दिसल्याचा आनंदही काही वेगळाच होता.

कॉन्फरन्सनंतर चर्चा सुरू झाली की, उपग्रह तंत्रज्ञानाचा वापर केवळ जागरूकतेपुरता मर्यादित न ठेवता, प्रत्यक्ष गावांमध्ये पद्धतशीर काम कसे करता येईल. त्यातून दीपस्तंभ, अर्थसाइट, आणि इस्रो यांच्या संयोगाने वाई तालुक्यातील दीपस्तंभच्या ग्रामथान प्रकल्पांतर्गत प्रत्यक्ष कामाला सुरुवात झाली.

दीपस्तंभचा हा प्रवास केवळ दोन तासांच्या छोट्या-छोट्या उपक्रमांपासून सुरू झाला आणि शाश्वत विकास व पर्यावरण संरक्षणासाठी दीर्घकालीन प्रकल्पांपर्यंत पोहोचला. या प्रेरणादायी कार्यासाठी दीपस्तंभ, अर्थसाइट फाउंडेशन, आणि इस्रोच्या संपूर्ण टीमचे अभिनंदन व शुभेच्छा!

#२ताससमाजासाठी
#2hoursforsociety

-ऋषिकेश पोखरकर (यंत्र अभियंता)
सभासद, दीपस्तंभ चॅरिटेबल ट्रस्ट, पुणे.

Exhibits at the "Satellite in your hand" workshop

Students, village representatives and experts graced the occasion

Glimpses from Team Gramarthan's field visits (1)

Glimpses from Team Gramarthan's field visits (2)

A Smart Path

Imagine a village, nestled amidst lush greenery, where every field is optimized for its unique soil type, and every home has access to clean drinking water. Village filled with hidden riches — fertile land, abundant water, accessibility to infrastructure and services - all contributing to the enhancement of the community's socio-economic well-being. Sounds like an idealistic dream, right? Rural India the heart and soul of the nation, is home to over 65% of the population. But this rural India faces several challenges, including poverty, lack of infrastructure, scarcity of water, flooding, soil erosion, landslide and forest fire, and human-wildlife conflict to name a few. These challenges stem from a limited understanding of the villages' unique needs and geographical characteristics. Village development plans shaped by traditional methods and local experience often fail. These plans, crafted without a comprehensive understanding of the village's unique geographical landscape, tend to miss the mark. Like building a house without a blueprint, they are based on fragmented knowledge, leading to incomplete solutions that fail to address the village's true needs.

But what if the villages could harness cutting-edge technology to unlock its full potential? Geospatial technology, a quiet yet powerful tool capable of transforming

Team Gramarthan's visit to Koregaon, Dist. Satara

yet powerful tool capable of transforming village development into a smart, efficient, scientific, and sustainable manner.

Imagine having the ability to view a village through the lens of satellites orbiting high above the Earth. With this bird's-eye view, the intricate patterns of your village unfold like a living map. Every field, every water source, every road, and even the changing seasons become visible in real time. It's like having a window into the past, present, and future of the village all at once. By tapping into this wealth of information and data, we can uncover the critical needs of rural communities—whether it's managing water resources, improving infrastructure, enhancing agriculture, or addressing disaster vulnerability. The heart of any successful village development lies in its people. Earthsight and the Deepastambha Charitable Trust have signed a MoU to leverage space technology for grassroots development. This collaboration aims to empower rural communities, fostering sustainable growth and

Site inspection

informed decision-making at the local level. This project emphasizes the importance of involving local villagers and Gram Panchayat officials every step of the way. By equipping Panchayat officials with training in GIS technology and geospatial portals like Gram Manchitra and the MRSAC Smart Village Portal, they can effectively address their own community's needs. Utilizing these portals not only demonstrates the immense potential of geospatial tools but also empowers the community to take ownership of their village's progress. With a deeper understanding of their surroundings, villagers will be better prepared to make informed decisions and drive long-term, sustainable change. Geospatial technology enables local representatives to plan village development more effectively by providing data-driven insights and a comprehensive understanding of the village.

This technology offers valuable insights for scientifically planning key areas such as watershed management, green village geospatial technology enables data-driven decision-making to ensure a sustainable water supply for the future.

DCT members with members of Gram Panchayat

Satellite imagery offers a unique perspective on environmental changes. By mapping the village and detecting shifts in land use, we can identify areas where tree cover is thinning and forests are at risk. This data allows for informed recommendations on where reforestation and plantation efforts should be focused, helping to create a greener, more sustainable future for the village. The devastation caused by forest fires can be mitigated with timely information.

Inspection of water sources

Geospatial tools provide the ability to detect and monitor fires from a distance, enabling early intervention. By identifying fire-prone areas, we can implement preventive measures such as establishing fire lines and strategic planning to reduce the risks of future fires and protect both lives and livelihoods. Using geospatial technology, the local community can identify key challenges and strategically plan future actions to address them effectively.

Geospatial technology streamlines the traditionally time-consuming planning process by adopting a scientific approach. Effective planning requires a clear understanding of the geographical and topographical understanding of the village. As awareness of scientific planning grows, educating communities on this technology can empower them to create data-driven, sustainable Gram Panchayat Development Plans (GPDP), fostering self-reliant and progressive villages. Through the fusion of technology and community involvement, these strategies have the power to transform rural villages, ensuring they thrive in a smart, sustainable, and resilient manner. Geospatial technology isn't just a tool—it's the key to unlocking a brighter future for

-Advait Kulkarni
Founder Earthsight Foundation.

(from top) Team Gramarthan
while on-site

Student participants attempting the written test as part of their Preliminary evaluation

अशी ही स्कूल संसद

स्कूल संसद - शाळेतील विद्यार्थ्यांसाठी सुरु केलेला एक अविस्मरणीय अनुभव. मुलांना दैनंदिन जीवनात निर्माण होणाऱ्या समस्यांवर विविध उपाययोजना व त्या अनुषंगाने त्याची अंमलबजावणी कश्याप्रकारे करता येईल यावर सखोल अभ्यास करायला लावणारा हा उपक्रम.

दरवर्षीप्रमाणे या ही वर्षी 'दीपस्तंभ'ने हिवाळी अधिवेशनाच्या तयारीला जोमात सुरुवात केली. त्याचाच एक भाग म्हणजे स्कूल संसद ची प्राथमिक फेरी. जिथे जवळपास महाराष्ट्राच्या सगळ्याच भागातून विद्यार्थ्यांनी उत्स्फूर्तपणे सहभाग नोंदविला. या प्राथमिक फेरीसाठी महाराष्ट्रातील विविध ठिकाणी उपक्रम आयोजित करण्यात आले. त्यातीलच एक केंद्र म्हणजे छत्रपती संभाजी नगर येथील गुरुवर्य लहुजी साळवे आरोग्य केंद्र.

प्राथमिक फेरीच्या या केंद्रावर दोन परीक्षक, दोन सहाय्यक या समवेत विद्यार्थी, शिक्षक व त्यांचे पालक हजर होते. प्रथमतः विद्यार्थ्यांची लेखी परीक्षा घेण्यात आली, ज्यातून त्यांची विचारशक्ती व सामाजिक विषयांबाबतची आकलनक्षमता व जागरूकता समोर

आली. त्या नंतर होती ती खरी परीक्षा! प्रत्येक विद्यार्थ्याच्या बुद्धिमत्तेला, विचारशक्तीला काम करायला भाग पाडणारी. परीक्षक प्रत्येक विद्यार्थ्याच्या गटासोबत त्यांच्या विषयाच्या समस्येनुसार चर्चा करत होते. जवळपास ३०-४० मिनिटे चालणाऱ्या या चर्चेनंतर विद्यार्थ्यांचे अनुभव मात्र ऐकण्यासारखे होते.

विद्यार्थ्यांना अधिक माहिती मिळावी म्हणून दीपस्तंभ ने वेळीवेळी ऑनलाईन उपक्रम ही आयोजित केले. त्या नुसार विद्यार्थ्यांनी तयारी ही केली.

बऱ्याच शाळांना दीपस्तंभ च्या स्कूल संसद विषयी आधीच माहिती होती, तर काही शाळांसाठी हा पहिला अनुभव होता. बऱ्याच विद्यार्थ्यांना चर्चेचा भाग अव्हणात्मत वाटला, विषय साधे जरी वाटले तरी आजच्या जगात ते किती महत्वाचे आहेत यांची अनुभूती त्यांना झाली. चर्चेतून विद्यार्थ्यांनी ही वेगवेगळी उत्तरे दिली, स्वतः ची कल्पनाशक्ती वापरून, स्वतःला भारताच्या पंतप्रधान पदी ठेवून सगळ्या विषयांवर विचार करणे आणि त्यात येणाऱ्या सगळ्या अडचणींवर तोडगा काढणे खरंच एवढ सोप्य काम नव्हतं.

तरीही विद्यार्थ्यांची चर्चा मात्र खूपच रंगत जाणारी होती. काहींच्या मते, जरी निवड होणार नसेल तरी ही काही हरकत नाही, पण या उपक्रमामधून खूप काही शिकायला मिळाले, बुद्धीला चालना मिळाले, व खऱ्या अर्थाने शिक्षण कसे घ्यावे, त्या शिक्षणाचा वापर कसा करावा हे कळले. काही विद्यार्थ्यांच्या चेहऱ्यावर थोडीशी निराशा होती की पुढच्या फेरीसाठी निवड होईल का नाही, परंतु चर्चेत भाग घेतल्याचे समाधान ही तेवढेच होते.

चर्चा सुरू असताना पालक व शिक्षक ही हजर होते, त्यामुळे त्यांना ही बऱ्याच गोष्टींचे अनुभव मिळाले. शिक्षकांच्या मते काही प्रश्न तर असेही होते की जे स्वतः शिक्षकांनाही विचार करायला भाग पाडत होते. आजच्या काळासाठी अश्या प्रकारे अभ्यास करणे, अभ्यासाची दैनंदिन जीवनात उपयोग आणणे यानेच खऱ्या अर्थाने त्या शिक्षणाचं सार्थक होईल. पालक व शिक्षक ही अगदी उत्स्फूर्तपणे आपली मते मांडत होती.

अश्या प्रकारे हा उपक्रम अगदी उत्साहात पार पडला, ज्यातून फक्त विद्यार्थीच नव्हे तर शिक्षक व पालकांनी ही स्वतः सोबत बरेच अनुभव घेऊन गेले. ही फक्त एक स्पर्धा नव्हती तर विद्यार्थ्यांमध्ये सामाजिक जागरूकता रुजवण्याची कला होती.

-दिव्याराणी तट्टे

सभासद दीपस्तंभ चॅरिटेबल ट्रस्ट, पुणे.

Glimpses from judges round at the Preliminary round (1)

Glimpses from judges round at the Preliminary round (2)

School Teams at the Venue

प्रिय स्कूल संसद

नमस्कार, मी सार्थक सुयोग फडके स्कूल संसद २०२५ च्या final round साठी select झालो आहे. माझ्या मते स्कूल संसद ही एक स्पर्धा नसून एक अनुभव आहे. अर्थात मी हे सर्व मागील वर्षी अर्थात स्कूल संसद २०२४ final round च्या आलेल्या अनुभवावरून सांगतोय. मी '८ वी' त असताना आमच्या सरांचा आईला phone आला. तेव्हा ही एक स्पर्धा आहे अशा मानसिकतेने मी उतरलो, हळू- हळू first round जवळ येत होता. एकदम वेगळा विषय अभ्यासाला मिळाला. प्राथमिक फेरी झाल्यावर आम्हाला कोणालाच वाटला न्हवत की आमचं selection होईल म्हणून. आम्ही आमच्या सगळ्या आशा सोडल्या होत्या. पण अचानक १९ डिसेंबर २०२३ ला सरांच्या gmail ला चमत्कार झाला आम्ही final round साठी select झालो होतो. आम्हाला mentors पण खूप छान मिळाले होते. २,३,४ फेब्रुवारी ला भरपूर मजा केली. खासदार म्हणून बसण्याचा अनुभव वेगळाच होता. पहिल्यांदाच निवडणूक लढवली होती. उपपंतप्रधान झालो होतो. ह्या सगळा अनुभवाचे गाठोडे मनाच्या एका कोपऱ्यात गच्च भरून ठेवले.

या वर्षी पुन्हा उत्सुक होतो कारण शेवटचं वर्ष.... पुन्हा हा अनुभव गोळा करण्यासाठी तयारी सुरू झाली. पुन्हा एका भन्नाट विषयावर अभ्यास करण्यास सुरुवात. दुसऱ्यांदा प्राथमिक फेरी देऊन आल्यावर जरा आशा होत्या. अनेक आठवणींची सारवासारव करत असताना अचानक आईची हाक आली की final round साठी select झालो म्हणून माझे डोळे आनंदाश्रुंनी पाणावले....

-सार्थक सुयोग फडके

उपपंतप्रधान, स्कूल संसद २०२४.

Echoes of the Radio

Project 'Echoes of the Golden Era: Celebrating the Legacy of Radio' was a resounding success! As the project managers, Sharvari and I experienced a significant degree of nervousness before the event. Would people show up? Would they enjoy it? But the moment the first attendees started trickling in, a wave of relief washed over me. By 3:15 PM, Jeevan Heights in Erandwane was buzzing with anticipation, and we ended up with a fantastic crowd of 38 members.

Then came the screening of "MY RADIO MY LIFE." I watched from the back of the room, my heart pounding. The documentary transported us all back in time, and it was incredible to see the audience become completely engrossed. Their faces lit up as they heard those old radio broadcasts, their eyes widening as they learned about the profound impact of radio on society and culture. You could almost hear the collective gasp when the documentary showcased the sheer power of storytelling and the unique way radio connected people across vast distances.

But the most rewarding part was undoubtedly the feedback. Hearing attendees share their stories—how the documentary brought back childhood memories, sparked conversations with their families, and made them appreciate the power of the human voice—was truly heartwarming. To know that we had created an experience that resonated with people on such a deeply personal level, well, it was incredibly fulfilling.

This event was more than just a screening; it was a reminder of the magic of storytelling and the enduring power of human connection. And as the project manager, I'm thrilled to participate in such a wonderful event. It was a valuable experience for all involved, a testament to the power of shared experiences and the enduring appeal of stories well told.

-Vaishnavi Khune

*Member, Social Media Team at
Deepastambha.*

DCT Team post activity

अँधेरा

क्या बुरा है वह अँधेरा, जो लोगों से छिपाता है डरावने रास्ते,
शायद अच्छा है वो अँधेरा, जो छिपाता है लोगों से डरावने रास्ते ।

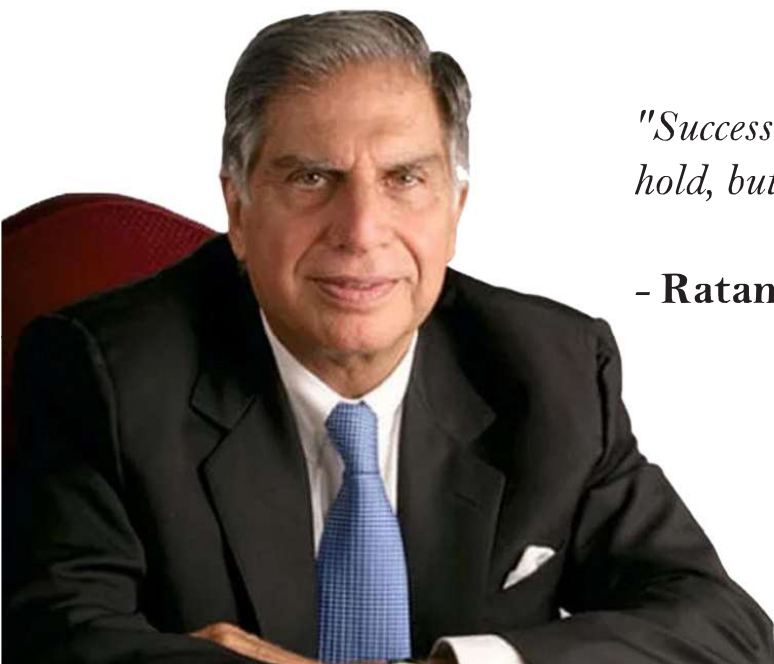
अँधेरा है बड़ा लाजवाब,
आखिर अँधेरो में ही तो संजोये जाते हैं हमारे सारे ख्वाब ।
बिना अँधेरे के कहाँ किसीको समझ आयी है रोशनी की अहमियत,
आखिर अँधेरे में ही तो कहीं छुपी है इस दुनिया की हकीकत ।

अँधेरा ही तो हटाता है लोगों का झूठा नाकाब,
अँधेरो में ही तो अक्सर बिछड़ जाते हैं अपने बेहिसाब ।
इन अँधेरो से ही तो गुजरकर कोयला हीरा बनता है,
इन अँधेरो से ही तो गुजरकर कोयला हीरा बनता है,

.
. .
. .
. .

जौहरी तो बस एक जरिया है,
हीरे को तो असल में अँधेरा परखता है ।

~ विश्वजीत साहू

"Success is not measured by the position you hold, but by the impact you have on others",

- Ratan Tata

Upayn....
....donation in the form of gift

Deepastambha Charitable Trust, Pune.

Address : Plot No. 28, Ishaanika, Natraj Society, Lane No. 9,
Karve nagar, Pune 4111052, Maharashtra, India.
Number : +91 9970704444
E-mail : info@deepastambha.com

@deepastambha

Deepastambha Charitable Trust

Deepastambha SocialGroup